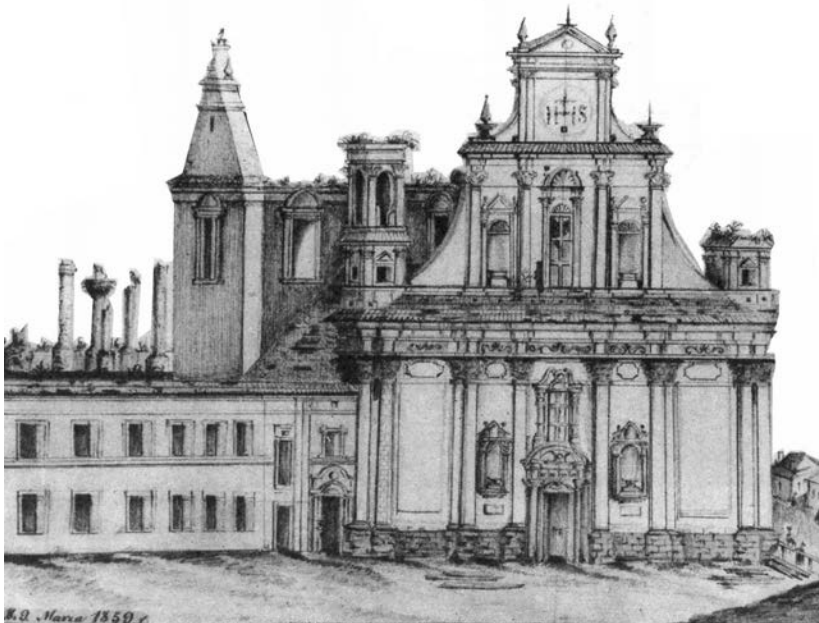

Кримінальна хроніка Преображенського монастиря в Острозі

У виданні «История Российской иерархии» згадується Острозький Преображенський монастир, який був створений в колишньому єзуїтському колегіумі. У фондах ОДІКЗ зберігся майже весь архів монастиря, і на сьогодні ми можемо реконструювати події, які там відбувалися.

По відході із колегіуму єзуїтів у 1773 році монастир залишився без нагляду і в 1776 році так горів, що навіть дах, покритий мідною бляхою, розплавився. У 1777 році монастир був відданий отцям Василіанам (греко-католикам). До них переведені були з Гощі повітові школи.

Після переходу Острога до Російської імперії у 1795 році, монастир пізніше був переданий православним. В 1797 році в Острозі знову сталася пожежа, яка знищила всі дерев'яні конструкції монастиря, і знову відновлений він був лише в 1800 році. Після цього монастир в основному використовувався як місце утримання осіб духовного сану,

які чимось провинилися. Перебували там священники та монахи, які когось згвалтували чи вбили, були і менш значні провини.

Якщо почитати архівні дані, то складеться враження, що це кримінальна хроніка якогось бандитського притону. Так, кожного дня там ставалися якісь надзвичайні події.

В реєстрі за січень місяць 1805 року записано, що ієромонах Мануїл «на панихиде не был, запил ... когда братия отошла в церковь на утреннюю службу ходил в шинок, а во время литургии ходил по водку».

Священник Іван Яневич «упившись беспокоил иеромонаха Мануила, позже рубашку новую ему сшитую к празднику Рождества Христова у еврея Абрама Лешнёвского пропил... Кварту расписную Михаилом Лисковским в палату монастырскую купленную, еврею Абраму Лешнёвскому за 6 копеек пропил, о чём свидетельствует монах Зотик».

Ієромонах Володимир «...с 1 января ежедневно пьянствует, в церковь никогда не ходит, на вечерню 5 числа пришел в одной фуфайке, без кафтана и без сапог. Объяснил, что ходил в корчму и обменял всё на водку».

Священник Антоній «безвинно повара за блощицу (блоху) избил».

Священник Тарасій «сего дня ввечеру вышел из монастыря, через ночь, против недели, пришел в монастырь, когда на утреннюю зазвонили, упившись лежал в кельи».

Ієромонах Єлисей «во время всенощного бдения поздно пришел на всенощную, а когда настоятель его упрекнул за неуправность, то Елисей не слушал его, а пошел в шинок и напился водки. Когда вернулся, то сел у конференциона, но не смог долго сидеть и отошел к ближайшей кельи где проспал до утрени».

Псаломник Павло «упившись во время литургии соблазнял прочих в церкви светским пением и худым обращением. Во время причастия, когда каноник пел, то он спевал песни нечестивые, ходил по церкви при царских вратах. Полушубок свой сбросил с себя и волочил по церкви. М. Лисковский велел Михаилу Янкевичу вывести Павла, но тот вернулся и опять пел светские песни».

Це лише невелика частина записів за січень місяць 1805 року, а якщо читати реєстр за квітень, то ієромонах Мануїл не виходив із запою з 22 по 26 квітня; ієромонах Платон – з 14 по 26; ієродиякон Володимир – з 7 по 10; проте ієродиякон Єлисей всіх «перепив», – був у запої з 1 по 27 квітня із перервою з 15 по 20 число. Це лише частина реєстру, майже кожний монах або пив, або дебоширив в Преображенському монастирі.

Архімандрит Авдій у 1805 році в пояснювальній записці стосовно крадіжки грошей із монастиря вказує, що є підозра, що певну суму із церкви міг викрасти монах Зотик, який увечері ходив з ліхтарем навіщось

до церкви. Спочатку Зотик говорив, що у нього не було ключа від казни, а потім зізнався, що ключ в нього все таки був, але грошей не брав.

Священник Тарасій визнав, що 8 листопада разом з намісником ієромонахом Гавриїлом та кухарем Ясним, взявши ліхтар, «ходили» через коридорне вікно в корчму до Алешинської, в якій пили пиво та горілку, закушуючи рибою. Коли грошей не вистачило, щоб розрахуватися, то кухар Ясний бігав в монастир і приносив звідти в «колпаке» мідні п'ятаки. Після корчми Алешинської пішли ще в корчму єврея Гершка Дерманського, де також пили горілку з пивом, закушуючи рибою. Щоб розплатитися, намісник разом з Ясним пішли по гроші в монастир, але назад не повернулися, тому Тарасій і сам втік в монастир.

Вже 10 листопада намісник, взявши монаха Серапіона та священника Василевського, знову пішли в корчму Гершка Дерманського, де розплатилися за борг срібними монетами і знову пили горілку, закушуючи рибою, але вже без пива. Гершко тоді запитав на вулиці священика Соколовського, звідки монахи взяли гроші на випивку? І коли Соколовський захотів зайти до корчми, то не пустив, сказавши, що монахи тільки рибу їдять.

В той же день монах Серапіон ще раз приходив в корчму. Купив там квартиру горілки та гарнець пива і напоїв конюхову дружину. В той же вечір намісник разом із монахом Серапіоном голосно співали пісні в келії священика Василевського. Після цього Серапіон покликав до себе священиків Яновича, Тарасія, Єлисея, кочегара Степана і Ясна на пиво. Намісник же поїв горілкою священиків Заянчковського та Лисаковського.

Наступного дня намісник доповів у Консисторію, що монах Серапіон запив. Але Серапіон прийшов до намісника і просив пробачення, що він вночі напився і грозив побити його.

12 листопада був викрадений ящик з грошима. Більшість братії вказали, що гроші вкрали монах Серапіон, священник Василевський та намісник ієромонах Гавриїл. Тоді ж Серапіон втік із монастиря і хотів поїхати за кордон, але його спіймали на території Подільської губернії й відправили назад в Остріг. Серапіон признався лише в крадіжці свити в священика Соколовського та наволочки з казенної подушки.

Указом Волинської консисторії колишньому наміснику ієромонаху Гаврилу і священику Василевському було наказано з'явитися в Житомир. Але в цей же час Гавриїл встиг ще здійснити вбивство і його посадили в тюрму, де вже сидів Серапіон.

Найбільше в монастирському реєстрі згадується монах Зотик, який майже жодного дня не міг прожити, не напившись або не побившись із сусідами по келіях.

Монах Зотик прийшов в монастир у грудні 1796 року із Китаївської пустині Києво-Печерської лаври [1] .

[2] В супроводжувальній записці вказано, що Зотик – меланхолік, злий та непокірний. В церкву за благословенням не ходить, в келії лежить до тих пір, поки його не заставляють йти до церкви. Може добре співати на кліросі, але не хоче.

9 червня 1807 року, коли братія прийшла на вечерю і почала їсти, з'явився монах Зотик і почав вимагати горілку і сваритися на начальство «грубими словами». Намісник монастиря Саватій, який сидів за столом, сказав, що горілку нікому не дали і нехай краще вона залишиться на завтра, бо Зотик і так вже п'яний. Тоді Зотик почав лаяти намісника та підійшов до Саватія і став його душити та вдарив головою об стіну. Потім повалив на підлогу і бив ногами та душив.

Священик Іван Назаревський заявив, що Зотик коли розлючений, то дуже нахабний і страшний, тому він говорив монахам, щоб ті розборонили. Коли ж Назаревський почав сам розбороняти, то намісник відчувши допомогу, теж взяв Зотика за груди і, поваливши на підлогу, бив коліном в груди. Саватію допомагали бити п'яного священик Дашкевич та кухар Михайло Щепаневський.

Потім священик Лисаковський приніс мотузку і зв'язав руки Зотику. Зв'язаного монаха занесли в «смирительную келью». Там Зотик кричав та лаявся дуже довго, аж до пізньої ночі. На цей крик прибігали здивовані семінаристи, які проживали в іншому крилі монастиря і, навіть, жителі міста Острога.

Коли на наступний день прийшли розв'язати п'яницю, то побачили, що він вже й сам розв'язався. Зотику порадили, щоб він вибачився перед настоятелем, на що монах відповів, що не буде, бо і його побили, і показував синці на грудях і руці.

За цю провину Зотику заборонили їсти з братією до часу, поки він не усвідомить свою провину [3] .

Пізніше згадується як Зотик побив Єлисея, вирвавши при цьому жмут волосся із бороди. Також Зотик періодично повторював «подвиг» священика Яневича: пропивав у єврейки Золотарки свою рясу. Як на те, корчма Золотарки знаходилася недалеко від монастиря – на вулиці Татарській. В 1807 році Зотик захворів «грудною хворобою» і 19 грудня помер [4]. В монастирі відбували покарання не лише священики та монахи, але й особи світські. Так, в монастирі перебував селянин із Старокостянтинова Григорій Томашевської у 1807 р. [5].

Григорій у себе в Старокостянтинові займався блудом з Харитиною Ігнатовою. Дівчина завагітніла і, коли народила дитину, то закопала її

в землю (в нотатці не вказано чи було дитя живим). Коли стало відомо про злочин, то Харитю вислали до Корецького жіночого монастиря на три з половиною роки. Григорія запроторили до Острозького Преображенського монастиря на півроку.

Після звільнення Томашевського із монастиря, він повернувся до Старокостянтинова вже заражений венеричною хворобою, яку отримав в Острозі (і тут блудом займався). Тому община ізолювала Григорія до його виздоровлення, щоб не заразив інших.

Адміністрація неодноразово пробувала боротися не тільки із п'яницями, але і з тими, хто їм продавав горілку. Так, у 1811 році розглядалася справа про знесення єврейських будинків та винокурень біля Преображенського монастиря [6].

Чергова пожежа сталася в монастирі 18 квітня 1821 року (мабуть, не випадково). Ця подія стала фатальною для монастиря. Звідси було вивезено все начиння і почався поступовий занепад та розорення приміщення.

Література

1. Фонди Державного історико-культурного заповідника м. Острога. – КН-11783.
2. Так само. – КН-12735.
3. Так само. – КН-10803.
4. Так само. – КН-11783.
5. Так само. – КН-10806.
6. Так само. – КН-18518.